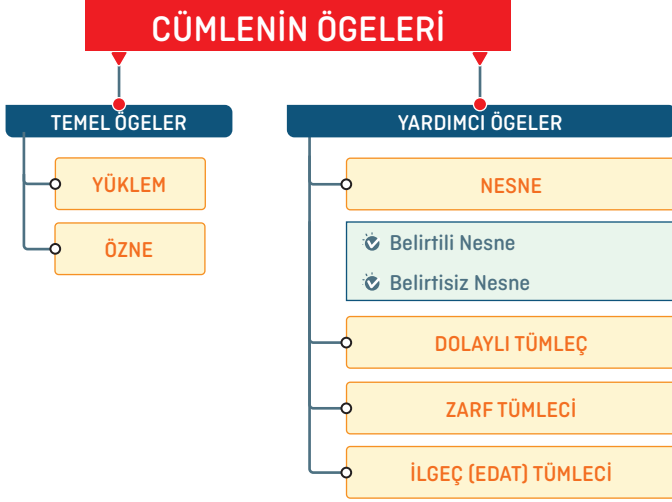

CÜMLENİN ÖGELERİ

TEMEL ÖGELER

1. **Yüklem:** Çekimli unsur

2. **Özne:**en/an Ne
....en/an Kim

YARDIMCI ÖGELER

1. **Belirtisiz Nesne:** Ne

2. **Belirtili Nesne:** Neyi, Kimi, Nereyi

3. **Dolaylı T. :**

Kural 1: -e, -de, -den

+

Kural 2: Nereye, Nerede, Nereden
Neye, Neyde, Neyden
Kime, Kimde, Kimden

4. **Zarf T. :** Ne zaman, nasıl, niçin, neden, ne kadar...

5. **Edat T. :** Ne ile, Kim ile, Ne için, Kim için

Öge arama sırası:

1. yüklem

2. özne

...

► Eski balıkçı teknesi sahilde öylece duruyordu.

Açıklama

Bir cümlede ögeler aranırken ilk önce yüklem bulunur. Çünkü yüklem, diğer ögelerden bağımsız bir şekilde bulunurken diğer ögeler, yükleme bağıdır ve ona sorulan sorularla bulunur:

Öğretmenimiz salı günü bizi müzeye götürdü.

TEMEL ÖGELER

1. Yüklem:

Cümledeki işi, hareketi, yargıyı bildiren çekimli unsura **yüklem** denir. (çekimli fiil ya da ek eylem) Yüklem olmadan cümle de oluşmaz.

► Ben işlerimi zamanında yaparım.

► Sınıfımızın en başarılı öğrencisi Zeynep'ti.

NOT

Yüklem ve diğer ögeler bulunurken sözcük grupları parçalanmaz.

► Yeni gelen çocukların üstü başı pırıl pırıldı.

► Kuşkusuz bu sefer baltayı taşla vurduk.

► Kapıdaki kişi konağın sahibiymiş.

► Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.

► Bugün hava dünkü kadar sıcak değildi.

► En doğrusu sessiz sedasız uzaklaşmaktı.

Ögelerini bulalım:

Okula yeni gelen fen bilgisi öğretmeninin gözüne girdim.

Püf Nokta:

Yüklem isimse o cümle %95

Safranbolu evleri, yüzlerce yıllık bir süreçte oluşan Türk kent kültürünün günümüzde yaşamaya devam eden en önemli yapı taşlarıdır.

2. Özne:

Yüklemin bildirdiği iş, oluş ya da durumu yapan veya cümledeki olanı karşılayan ögeye **özne** denir.

Özne, yükleme sorulan **"kim, ne"** soruları ile bulunur.

- ▶ Çocuklar bahçede neşeyle koşuyor.
- ▶ Müzik öğretmenimiz hastaymış.
- ▶ Göçmen kuşlar güneye göç ediyor.

- Mehmet, bizimle pikniğe geleceğini söyledi. (.....)
- Bizimle pikniğe geleceğini söyledi. (.....)
- Sokaklar çok güzel temizlendi. (.....)
- Sokaklar çöpçüler tarafından temizlendi. (.....)

NOT

Ögeler bulunurken gizli özne dikkate

- ▶ Dün akşam çok eğlendik.

NOT

Kimi akademik kaynaklarda edilgen çatılı eylemlerin yüklem olduğu cümlelerde geçen "tarafından, nedeniyle, ...ce/...ca" gibi sözcüklerin "**örtülü özne**" olduğu belirtilmiştir. Bu tür ifadelerin bulunduğu cümlelerde "**sözde özne**" de vardır. Bazı kaynaklarda ise bu tür ifadeler "zarf tümlecisi" olarak kabul edilmektedir.

- Binanın her yeri görevliler tarafından temizlendi.
Sözde özne örtülü özne yüklem
- Kitap, bu alanın uzmanlarınca yazıldı.
Sözde özne örtülü özne yüklem

YARDIMCI ÖGELER

1. Belirtili Nesne

Sorumuz: **Neyi, Kimi, Nereyi**

Belirtme durumu ekini **(-i)** alır.

- Bu maçı mutlaka izlemeliyim.
- Dedemi hastaneye götüreceğim.
- Orayı daha önce de gezmiştim.

2. Belirtisiz Nesne

Sorumuz: **Ne**

Belirtme durumu ekini almaz.

- Adam bir çuval taşıyordu.
- Usta yazar "Her çocuğun zihni, üzerine yazı yazılmamış beyaz bir sayfa gibidir." dedi.

NOT

Cümlelerin öğeleri bulunurken özne ve nesneyi karıştırmamak için önce yüklemi, sonra özneyi, daha sonra da nesneyi bulmalıyız.

- Kalemı dün akşam kaybolmuş.
- Kalemı ona verdim.

! SORU

Özne - Zarf T. - Dolaylı T. - B.siz N. - Yüklem

- A)..... oturdum.
- B)..... yaşlandım.
- C)..... yattım.
- D)..... ağladım.
- E)..... okudum.

3. Dolaylı Tümleç (Yer Tamlayıcısı)

Kural 1: **-e, -de, -den**

+

Kural 2: **Nereye, Nerede, Nereden**
Neye, Neyde, Neyden
Kime, Kimde, Kimden

- Bugünkü toplantı büyük salonda yapılacak.
- Bu ilginç oyuncak camdan yapılmış.

⚠ DİKKAT

- * Tam iki saat ayakta bekledik.
- * Unutma, akşama seninle buluşacağız.

⚠ DİKKAT

- * Dışarıdaki gürültüden rahatsız oldu. (.....)
- * Dışarıdaki gürültüden uyuyamadı. (.....)

4. Zarf Tümleci (Zarf Tamlayıcısı)

Sorumuz: **Ne zaman, Nasıl, Niçin, Neden, Ne kadar...**

- ▶ Ayberk, bugün derse gelmedi.
- ▶ Sıkıntımızı bir dilekçe yazarak ilettik ilgili makama.
- ▶ İsteddiği bölüme yerleşebilmek için çok çalıştı.

NOT

- ▶ Ahmet, içeriye girdi.
- ▶ Görevli, içeriyi kontrol etti.
- ▶ İçerisi çok sıcakmış.
- ▶ İçeri girme sakın.

Püf Nokta:

Yükleme bir türlü soru soramıyorsak
o öge muhtemelen
..... dir.

- ▶ Kar yağışı belki öğleden sonra kesilir.

5. Edat Tümleci

Sorumuz: **Ne ile, Kim ile, Ne için, Kim için**

- ▶ O, bütün yazılarını dolma kalemle yazar.
- ▶ Bu araştırmayı arkadaşlarıyla yapmış.
- ▶ Bu yemekleri sizin için hazırladım.

NOT

Şıklarda edat tümleci yoksa

• ÖSYM tarafından soru cümlelerinde sorunun 'hangi ögeyi buldurmaya yönelik' olduğu sorulmaktadır. Bu tür sorularda soru sözcüğünün yerine bir cevap yazılmalı ve cümlelerin ögeleri öyle kontrol edilmelidir.

- ▶ Bu hafta kim sizinle balığa çıkacak? (Ahmet = özne)
- ▶ Siz dün akşam neredeydiniz? (evdeydik = yüklem)
- ▶ Evden çıkarken neyi unutmuşum? (şemsiyeyi = nesne)

• 'mı, mi' soru ekiyle soru anlamı sağlanan sorularda 'mı, mi' soru ekinin hangi ögeden sonra geldiğine bakılmalıdır. Sor eki 'mı, mi' hangi ögeden sonra geldiyse soru, o ögeyi buldurmaya yöneliktir.

- ▶ Geçen hafta bu romanı **mı** okudun? (belirtili nesne)
- ▶ Geçen hafta **mı** bu romanı okudun? (evdeydik = yüklem)

ARA SÖZ

• Bir cümlede herhangi bir ögenin açıklayıcısı olan ya da herhangi bir ögeyi açıklamadan açıklayıcı yargı niteliği taşıyan sözlerdir. Virgül ya da kısa çizgi arasında yazılır.

- ▶ Yapıtlarında doğduğu kenti, Kayseri'yi, anlatmış.
- ▶ Yapıtlarında doğduğu kenti -Kayseri'yi- anlatmış.

• Ara söz bir ögenin açıklayıcısı olarak kullanılabilir:

Bu yapıt -Suç ve Ceza- Dostoyevski'nin en önemli romanıdır.

- ▶ Yaşlı adam onu, kara kuru çocuğu, bağrına bastı.
- ▶ Dünyanın en yüksek noktasına, Everest'e, bir Türk sporcu da tırmandı.

• Bir ögenin açıklayıcısı olmayan ara sözler, ara cümle olarak adlandırılır. Ara cümleler, cümle dışı unsurdur, yani cümlelerin herhangi bir ögesi olmaz.

- ▶ Türk futbolu -hiç şüphesiz olmasın- dünyada hak ettiği yere gelecektir.
- ▶ Kapının zili çalınca, niçin olduğunu bilemiyorum, içime bir sıkıntı çöktü.

• O günün akşamı, sen de hatırlayacaksın, çay bahçesinde oturmuştuk.

SORULARLA ÖGE BULMA

- ▶ Bize ne zaman katılacaksınız?
- Yarın
- ▶ Bunları sana kim anlattı?
- O
- ▶ Elinden ne düşmüş?
- Kalem.
- ▶ Senden ne istedi?
- Oyuncak.
- ▶ Açık arttırma ile satılan ne?
- Araba.
- ▶ Sizinle görüşmek isteyen kim?
- Eren.
- ▶ Bu ürünü nereden temin edebilirim?
- Marketten
- ▶ Dışarda kimi gördün?
- Teyzemi

“mi”

NOT

► Evdeki misafirlere, pastaneden bir kilo dondurma aldık.

► Bu rengarenk güller sadece sonbaharda mı açar?

► Eskiden tüm mutfak araçları ağaçtan mı yapılmış?

! SORU

Dolaylı tümleçler nasıl alınacak?

► Kışın Uludağ'da teleferiğe bindin mi hiç?

! DİKKAT

* Annem bana geçen hafta güzel bir saat aldı.

* İnsanların yaptığı işten zevk almadığı bir ülkede yaşıyoruz.

* Sınıfta gün boyu ders anlatmanın zorluğunu biliyor.

CÜMLEDE VURGU

► Bu sabah Antalya'ya gittik.

► Derdimi anlatamıyorum sana bir türlü.

► Gidiyorum gurbeti gönlümde duya duya.

► İstanbul'u fetheden Fatih'tir.

► Bu sefer tatile annemi de götürdüm.

► Kapadokya'ya haftaya mı gideceksiniz?

► Serviste kimi gördün?

NOT

Kimin? / Neyin? soruları bize hangi ögeyi verir?

“-ın, -in, -un, -ün”